

คัมภีร์คัมถวงต์ ฉบับวัดโพธาราม

พระนันท์บุญญารักษ์

ฝ่ายอรัญวาสี เมืองหงสาวดี รจนา

พระธัมมานันทเถระ

ธรรมาจริยะ วัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์

ชำระเมื่อพุทธศก ๒๕๐๘

ผลงานแปลของมูลนิธิธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย

สิริ เพ็ชรไชย ป. ๓. ๙

แห่งกรมการศาสนา

แปล

คำนำ

คัมภีร์เล็ก ๆ ฉบับนี้เรียกชื่อว่า “จุฬคนดวงศี” ก็ในคัมภีร์นี้ ได้แสดงประวัติแห่งคัมภีร์บาลี อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น ที่พระพุทธรเจ้าและพระพุทธรสาวก ได้ทรงแสดงและรจนาไว้ พระโบราณจารย์ทั้งหลายได้รจนาคัมภีร์นี้ชื่อว่า พุทธวงศ์ โภธิวงศ์ ญปวงศ์ ทาสู้วงศ์ มหาวงศ์ จุฬวงศ์ ราชวงศ์ และทีปวงศ์ เป็นต้น ฉะนั้นได้แม่ท่านอาจารย์ผู้ได้รจนาคัมภีร์นี้ชื่อว่า จุฬคนดวงศี ก็คนนั้นเหมือนอนัน ขำพเจ้า เข้าใจว่า คัมภีร์จุฬคนดวงศีนี้ อาจจะสืมนิเวศของท่านผู้รจนาหลาย เพราะท่านได้รจนาไว้ด้วยภาษาบาลี

อนึ่ง ในคัมภีร์จุฬคนดวงศีนี้ ท่านได้แสดงไว้ ๕ ปริจเฉทด้วยกัน คือ :-

๑. ปฎีกัตถยาธิที่ปกปริจเฉท ตอนที่แสดงพระไตรปิฎกเป็นต้น
๒. คัมภีร์การภาจริยที่ปกปริจเฉท ตอนที่แสดงอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์
๓. อาจารย์สัจจชาตฐานที่ปกปริจเฉท ตอนที่แสดงถิ่นฐานที่เกิดของอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์
๔. อายาจการจริยที่ปกปริจเฉท ตอนที่แสดงอาจารย์ผู้อาราธนาให้แต่งคัมภีร์
๕. ปกิถณกที่ปกปริจเฉท ตอนที่แสดงขอบเขตदेश

ทั้งลำดับที่ท่านรจนาคัมภีร์นี้ เรียงไว้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น คัมภีร์จุฬคนดวงศี จึงสามารถจะให้ท่านผู้เฝ้าหาความรู้ในคัมภีร์นี้ได้สำเร็จประโยชน์ที่จะดูได้ง่ายขึ้นได้สะดวก เป็นต้น

ส่วนท่านผู้รจนาคัมภีร์นี้ได้แก่ท่านนั้นทนายจารย์ ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในตอนท้ายคัมภีร์ ดังนี้ว่า

“อติ ปาโมชชตถายารญวาลินา นนทปญญาจริเยน กโต จุฬคนถวิโส นิฎฐิตอ คัมภีร์จุฬคนดวงศี นนทปญญาจารย์ฝ่ายอริยวาสีแต่งไว้ เพื่อประโยชน์แก่ความบันเทิงใจ จบแล้วด้วยประการฉะนี้”

๑. คำนี้ ควรดูในคำที่เขปริจเฉทแห่งคัมภีร์ แต่คัมภีร์นี้ในต้นฉบับพิมพ์อักษรโรมันเรียกว่า “คัมภีร์”

และคัมภีร์จุฬคนดวงศันน กำหนดในเมืองหงสาวดี ประเทศพม่า จึงนับเป็น
 สมบัติของชาวเมืองหงสาวดี แต่ไม่อาจจะกล่าวโดยส่วนเดียวว่า คัมภีร์นรนาไว้แต่
 เมื่อไร ? และถ้อยคำอะไร ๆ ที่แสดงความข้อนั้น ก็มีได้ปรากฏในคำเริ่มต้น และ
 คำลงท้ายคัมภีร์ แต่โดยอนุมานก็เข้าใจว่าแต่งในราวพุทธศักราช ๒๐๓๐ ซึ่งกำเนิดขึ้น
 ภายหลังเล็กน้อยจากคัมภีร์กามนิสสรมัญชูลา ซึ่งท่านพระอริยวงศ์มหาเถระ ได้แต่งไว้
 เมื่อศักราชพม่าได้ ๘๒๘ ปี เพราะในคัมภีร์นี้ได้แสดงคัมภีร์ทั้ง ๕ มณีสารมัญ-
 ชูลา เป็นต้น ซึ่งท่านพระมหาเถระผู้แต่งไว้ ก็คัมภีร์ทั้ง ๕ นั้นนับว่าเป็นคัมภีร์
 ชั้นหลัง ๆ แห่งคัมภีร์ที่ท่านปริมปรจารย์ ได้รจนาไว้ทีเดียว หาได้แสดงคัมภีร์ที่
 ท่านอาจารย์ทั้งหลายผู้เปรียบเทียบกับทรงชัยแห่งพระศาสนา ผู้มีชื่อเสียง ซึ่งเกิด
 ภายหลังจากนั้นไม่ เพราะฉะนั้น คัมภีร์นรนาจึงพอกกล่าวได้ว่า รจนาเมื่อ ๔๐๐ ปี
 ล่วงมาแล้ว

กัมภีร์จุฬคนดวงศัพทมอยุจจำนวนน้อยฉบับพิเศษ ชาวเจ้าโตพบต้นฉบับอยู่
 ๒ ฉบับเท่านั้น คือ ต้นฉบับศัพทมอยุจอักษรโรมันในสำนักของท่านปลานันทากังสดเถระ
 ธรรมาจารย์ ผู้อยู่ ณ ตึกชมพูปะ โกลีพระเจดีย์กะบาเอ๋ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า
 และอีกฉบับหนึ่ง เป็นต้นฉบับใบลานจารด้วยมือ เป็นต้นฉบับเก่าอักษรพม่า ในสำนัก
 ของท่านวาสวเถระ ธรรมาจารย์ ผู้เขียนมกนิเวศาร กรุงมนต์เล หง ๒ ฉบับนั้น
 ชาวเจ้าขอโอกาสคัดลอก ได้คัดลอกเอง แล้วนำมาจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทย เมื่อ
 รัชช ๓๕ ค่ำ เดือน ๖ พุทธศักราช ๒๕๐๘ เมื่อได้มาถึงแล้ว ชาวเจ้าได้ถวายคัมภีร์
 คนดวงศัพทมอยุจ แต่ท่านเจ้าคุณพระธรรมคุณาภรณ์ (เจ้า จิตปญโญ ป.ธ. ๘)
 เจ้าอาวาสวัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ ก่ออาศัยเหตุที่คัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์หาได้ยาก
 ประการหนึ่ง คัมภีร์คนดวงศัพทมอยุจด้วยภาษาบาลีในพระศาสนาฉบับน้อยประการ
 หนึ่ง ทั้งในประเทศพม่าเอง ก็ยังมีได้พบพจนประการหนึ่ง ท่านเจ้าคุณพระธรรมคุณา-
 ภรณ์ประสงค์จะให้ตีพิมพ์ด้วยอักษรไทย จึงมอบให้ชาวเจ้าชำระบาลีพิศพลาดให้บริสุทธิ์

๑. กวรวุฒิกำนิคมฎีกามณีสารมัญชูลา
 ๒๖๐๓บรรทัดในข้อ ๔๔ ประจเฉทที่ ๒ คัมภีร์จุฬคนดวงศัพท

ก

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงโดยยกเอาตนฉบับที่ได้อ่านจากท่านพระสีลาภันท์ท้าววิงส์-
เถระ และท่านพระวาทสวเถระ ให้เป็นหลักเทียบเคียงอยู่เสมอ ๆ กับคัมภีร์คำสอนาลังการ
และคัมภีร์คำสอนวงศ์ คัมภีร์คนถวงศึ ที่เรียกว่าวรรณคดีบาลี คัมภีร์บาลี อรรถกถา
ฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น คัมภีร์นามาภิธานภาษาบาลีของท่านมาลาเชเกรา กับทั้ง
คัมภีร์อื่น ๆ อีกจำนวนมาก ได้เพิ่มอนุกรม (ลำดับคำ) แห่งคัมภีร์อาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์
และอาจารย์ผู้อาราธนาแต่ง แล้วชำระบาลีที่ผิดพลาดตามกำลังสามารถ แม้หากจะพิน
มข้อผิดพลาดอยู่บ้าง ขอขณิหิตผู้พบเห็นได้โปรดช่วยแก้ไขด้วยเถิด

พระธรรมมานันทเถระ

วัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์

กรกฎาคม ๒๕๐๕

คัมภีร์จุฬิศนถวงศ์

แปล

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ข้าพเจ้าขอถวายนมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้สืบเนื่องมาแต่อัครวงศ์ (คือวงศ์ของพระพุทธเจ้าผู้เลิศ) ขอนอบน้อมพระธรรมอันเกิดแก่พระพุทธเจ้า และทั้งพระสงฆ์ผู้ปราศจากกิเลสเครื่องข่มขวน
๒. จักเข้าไปอาศัยประเวณีของคัมภีร์ต่างๆ บรรดาการบรรเทาความสงสัย จักรจนาคัมภีร์คันถวงศ์ ซึ่งรวบรวมพระไตรปิฎกไว้ใช้สาธุชนทั้งหลาย ขอสาธุชนทั้งหลายจงโปรดสลับคัมภีร์คันถวงศ์ของข้าพเจ้าเถิด

ปริเฉทที่ ๑ แสดงพระไตรปิฎก

๓. พระพุทธพจน์ทั้งหมด มีวิมุตติรสเป็นเหตุ จึงจัดเป็นอย่างเดียวกันนั้น และว่าโดยปิฎก ก็จัดเป็น ๓ อย่าง
๔. และพระพุทธพจน์ทั้งหมดนั้น ว่าโดยนิกาย แบ่งเป็น ๕ นิกาย ว่าโดยองค์จัดเป็น ๕ องค์ ว่าโดยจำนวนพระธรรมชั้นตรี แจกเป็นแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นตรี แล

๕. ว่าโดยปีฎก เป็นอย่างไร ? ก็ปีฎกมี ๓ อย่าง คือ วินัยปีฎก อภิธรรมปีฎก สุตตันตปีฎก

๖. ในปีฎกทั้ง ๓ นั้น วินัยปีฎกเป็นไหน ? คือ ปาราชิกกัณฑ์ ปาจิตตย-กัณฑ์ มหาวรรคกัณฑ์ จูฬวรรคกัณฑ์ ปรีวารกัณฑ์ กัณฑ์ทั้ง ๕ ดังกล่าวมานี้ ชื่อ วินัยปีฎก

๗. อภิธรรมปีฎก เป็นไหน ? คือ ชรัมสังคณีปกรณ์ วิงคปกรณ์ ธาตุกลาปกรณ์ ปุคคณยัญญติปกรณ์ กถาวัตถุปกรณ์ ยมกปกรณ์ ปัญฐานปกรณ์ ปกรณ์ทั้ง ๗ ดังกล่าวมานี้ ชื่อว่า อภิธรรมปีฎก

๘. สุตตันตปีฎก เป็นไหน ? คือ พระพุทธพจน์ที่เหลื่อมมัสถขันชวรรค เป็นต้น ชื่อว่า สุตตันตปีฎก

๙. ว่าโดยนิกาย เป็นอย่างไร ? คือ นิกาย มีอยู่ ๕ ได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย ขุททกนิกาย

๑๐. ในคัมภีร์ทั้ง ๕ นั้น ทีฆนิกาย เป็นไหน ? คือ วรรคทั้ง ๓ เหล่านี้ คือ สีสันชวรรค มหาวรรค ปาฎิกาวรรค ชื่อ ทีฆนิกาย ใน ๓ วรรคนี้ มีอยู่ ๓๔ สุตฺร

จตุคฺคีสว สุตฺตคนฺตา สีสกฺขนชวคฺคาทิกา
ยสฺส ภวนฺติ โสเชว ทีฆนิกายนามโก

นิกายใดมีสุตฺร ๓๔ สุตฺร มีสี่สัณชวรรค เป็นต้น นิกายนั้นแลชื่อทีฆนิกาย

๑๑. มัชฌิมนิกาย เป็นไหน ? คือ บัณณาส ๓ เหล่านี้ คือ มุลบัณณาส มัชฌิมบัณณาส อุปรับัณณาส ชื่อ มัชฌิมนิกาย ในบัณณาสทั้ง ๓ นี้ มีสุตฺร ๑๕๒ สุตฺร

ทียชฺชผลสฺตสฺตคนฺตา ทวิสฺสุตฺตํ ยสฺส สนฺติ โส
มชฺฌิมนิกายโ นาม มุลบัณณาสอาทิกา

นิกายใดมีสุตฺร ๑๕๒ สุตฺร นิกายนั้นชื่อมัชฌิมนิกาย มีมุลบัณณาส เป็นต้น

๓๒. สังยุตตนิกาย เป็นไหน ? คือ วรรค^๕ หง & เหล่า^๕ น คือ สภาถวรรค
นิกายวรรค ชั้นวรรค สหายตนวรรค มหาวรรค ชื่อ สังยุตตนิกาย ในวรรค
หง & น มีสูตร ๗๗๖๒ สูตร

ทวารวสุจิสตฺตสทานิ สตฺตสทสฺสทานิ จ
สฺตฺตทานิ ยสฺส โหนฺติ โส สภาถาทิวกฺกโก
สังยุตฺตนิกายो นาม เวทิตฺตํ สฺวิญญฺนา

นิกายใดมีสูตร ๗๗๖๒ สูตร นิกายนั้นมีสภาถวรรค เป็นต้น นักปราชญ์พึง
ทราบว่ ชื่อ สังยุตตนิกาย

๓๓. อังคุตตรนิกาย เป็นไหน ? คือ นิบาต ๑๑ นิบาต คือ เอกนิบาต
ทุกนิบาต คีณนิบาต จตฺกนนิบาต ปุญฺจกนนิบาต ฉักกนนิบาต สัตตคณนิบาต อัญฺจก-
นนิบาต นวกนนิบาต ทสกนนิบาต เอกาทสกนนิบาต ชื่อ อังคุตตรนิกาย ในนิบาต
หง ๑๑ นิบาตมีสูตร ๘๕๕๗ สูตร

นวสฺตฺตสทสฺสทานิ ปุญฺจสฺตฺตสทานิ จ
สฺตฺตปฺปณฺนาสาริกานิ สฺตฺตทานิ ยสฺส โหนฺติ โส
อํคุตฺตรนิกายोติ เอกนิปาตอาทิโก

นิกายใดมีสูตร ๘๕๕๗ สูตร นิกายนั้น ชื่อ อังคุตตรนิกาย มีเอกนิบาต เป็นต้น

๓๔. ขุททกนิกาย เป็นไหน ? คือ ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน อิติวุตตกะ
สฺตฺตนิบาต วิมานวตฺถุ เปตวตฺถุ เถรคาถา เถรคาถา ชาดก นิทเทส ปฏิสัมภิตา-
มรรค อปทาน พุทฺทวงค์ จริยาปิฎก วินยปิฎก อภิธรรมปิฎก ดังกล่าว^๕ น ชื่อ
ขุททกนิกาย มีสูตรอยู่หลายพันสูตร

นานกานี สุตตสหัสธานี นิทฺธิกุชานี มหเสธินา
นิกาย ปญจเม รรมเม ขุทฺทโกตี สุวิสสุโต

ในนิกายที่ ๕ อันนารมรมย์ พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงแสวงหาคุณอันใหญ่ ทรง
แสดงสูตรไว้หลายพันสูตร นิกายนั้นปรากฏชัดแล้วว่า ขุทฺทกนิกาย

๑๕. ว่าโดยองค์ เป็นอย่างไร ? คือ องค์ มี ๘ อย่าง คือ สุตตะ เกยยะ
เวยยาकरणะ กาลา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตก อัมภุตธรรม เวทีลละ

๑๖. ในองค์ทั้ง ๘ นั้น อุกโตวิภังค นิทเทส ชนธกะ และบริวาร มงคลสูตร
รัตนสูตร นาสภสูตร ตวภูทสูตร ในที่สุดนิบาต และเมื่อกำของพระตถาคตอนันต
สูตรเมื่อน พึงทราบว่ ชื่อ สุตตะ

พระสูตรทั้งหมด พึงทราบว่ ชื่อ เกยยะ ว่าโดยพิเศษ สคาถวรรค
ทั้งหมดในสังเขตนิกาย พึงทราบว่ชื่อเกยยะ

อภิธรรมปิฎกทั้งจบ พระสูตรที่ไมมีกาลา และพระพุทฺทพจน์ ที่มีได้สังเคราะห์
ด้วยองค์ ๘ เมื่อนใดนพึงทราบว่ ชื่อ เวยยาकरणะ

ธรรมบท เถรคาถา เถรคาถา และคาถาล้วน ที่ไมมีชื่อว่าสูตรในที่สุดนิบาต
พึงทราบว่ ชื่อ กาลา

พระสูตร ๘๒ สูตรที่ประกอบด้วยคาถาสำเรงด้วยญาณสหรัคด้วยโสมนัส พึง
ทราบว่ ชื่อ อุทาน

พระสูตร ๓๓๐ สูตร ที่เป็นไปโดยนัยมีอาทิว่า วุตฺติ เหตุ ภควตา พึงทราบ
ว่ ชื่อ อิติวุตตกะ

ชาตก ๕๕๐ เรื่อง มีบดินณชาตกเป็นต้น พึงทราบว่ ชื่อ ชาตก

พระสูตรอันประกอบด้วยอัจฉริยอัมภุตธรรมทั้งหมด อันเป็นไปโดยนัยมีอาทิว่า
“ตฺถกรภิกษุทั้งหลาย อัจฉริยอัมภุตธรรม ๔ ประการเหล่านี้ มีในอาณนท” ดังนี้
พึงทราบว่ ชื่อ อัมภุตธรรม

พระสูตรที่ผู้ถามปัญหา ผู้ถามได้รับคำตอบแล้วได้ความรู้ และเกิดปิติตาม
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป มีจุฬเวทลสูตร มหาเวทลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร ลักขณปัญหาสูตร
สังฆารักษณสูตร และมหาปุณณมสูตร เป็นต้น พึงทราบว่ามีชื่อ เวทลละ

๓๗. แปลห่มนสัพพะธรรมขนันท์ เป็นไฉน ? คือ แปลห่มนสัพพะ
ธรรมขนันท์ โดยยาก ถ้าข้าพเจ้าจกกล่าวโดยพิสดาร ก็จักเนิ่นช้าเกินไป ฉะนั้น ข้าพเจ้า
จกกล่าวพอเป็นแนวทาง คือ วัตถุประสงค์หนึ่งเป็นห่มธรรมขนันท์ นิทานหนึ่งเป็นห่ม
ธรรมขนันท์ ปัญหาปุจฉาหนึ่งเป็นห่มธรรมขนันท์ ปัญหาวิชันนาหนึ่งเป็นห่ม
ธรรมขนันท์

๓๘. แปลห่มนสัพพะธรรมขนันท์ ใครกล่าวไว้ ? กล่าวที่ไหน ? กล่าวเมื่อ
ไร ? ประรภใครจึงกล่าว ? กล่าวเพื่ออะไร ? ใครทรงไว้ ? ใครนำมา ? ควร
เล่าเรียนเพื่ออะไร ? ปัจจุบันกล่าวมานั้น ควรจะยกขึ้นมา

๓๙. ในปัจจุบัน มีคำวิชันนาดังต่อไปนี้

ข้อว่า ใครกล่าวไว้ ? ตอบว่า พระพุทธเจ้าและพุทธสาวกทั้งหลาย กล่าว

ข้อว่า กล่าวที่ไหน ? ตอบว่า กล่าวในเทวโลกและมนุษย์โลก

ข้อว่า กล่าวเมื่อไร ? ตอบว่า กล่าวเมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคยังทรงพระชนม์
อยู่ และเมื่อคราวภายหลัง

ข้อว่า ประรภใครจึงกล่าว ? ตอบว่า ประรภเจ้าพันธุมเวไนยสัตว์ มีพระ-
ปัญจวคคัย เป็นต้น

ข้อว่า กล่าวเพื่อประโยชน์อะไร ? ตอบว่า เพื่อรู้สิ่งที่เป็นโทษ ปฏิบัติในสิ่ง
ปราศจากโทษ บรรลุประโยชน์ปัจจุบัน และประโยชน์เบื้องหน้า
อันมีพระนิพพานเป็นที่สุด

ข้อว่า ใครทรงไว้ ? ตอบว่า พระอนุพุทธะทั้งหลาย และศิษยานุศิษย์ทรงไว้

ข้อว่า ใครนำมา ? ตอบว่า ท่านอาจารย์นำสืบต่อกันมา

ชื่อว่า ควรเล่าเรียนเพื่ออะไร ? ตอบว่า ที่ท่านมีความกรุณานำมากเพื่อรู้สิ่งที่เป็นโทษและสิ่งที่ปราศจากโทษ แล้วละเว้นสิ่งที่เป็นโทษปฏิบัติในสิ่งที่ปราศจากโทษ บรรลุประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์เบื้องหน้า อันมีพระนิพพานเป็นที่สุด ย่อมให้สำเร็จประโยชน์ปัจจุบัน และประโยชน์เบื้องหน้า อันมีพระนิพพานเป็นที่สุด แก่หมู่สัตว์พร้อมทั้งเทวดาเหล่านั้น ผู้ต้องการประโยชน์นั้น จึงอย่าประมาณ ควรเล่าเรียน ควรทรงจำไว้ ควรบอกกล่าว และควรกระทำการดังวิชายาย แล

ปริจเฉทที่ ๑

ข้อบัญญัติกัตถยาทีปิกะ ก่อแสดงพระไตรปิฎกเป็นต้น ในคัมภีร์จุฬกันถวงศ์ จบแล้วด้วยประการฉะนี้

สำนักหอสมุด

ปริจฉิตที่ ๒

แสดงอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์

๒๐. ก้ออาจารย์ทั้งหลาย มหิงพระโบราณจารย์ มหิงพระอรรถกถาจารย์ มหิงพระคณิดการกาจารย์ มหิงพระอาจารย์ผู้มชอห่ง ๓ ชอ

๒๑. พระโบราณจารย์ เป็นไฉน? ได้แก่ พระชินาสัพทิง ๕๐๐ ในครั้งปฐมสังคายนา ได้ตั้งชอนิกายห่ง ๕ พร้อมหิงอรรถธิบาย ชำระบทและพยัญชนะตลอด ไม่มีส่วนเหลือลงเลย, ได้แก่ พระชินาสัพทิง ๗๐๐ ในครั้งทุติยสังคายนา ได้กระทำกิจมเนอความแห่งศัพทเบ็นตนของนิกายห่ง ๕ นั้นแหละช้ออก, ได้แก่พระชินาสัพทิงจำนวนพัน ได้กระทำกิจมชำระเนอความแห่งศัพทเบ็นตน แห่งนิกายห่ง ๕ นั้นแหละช้ออก, ได้แก่ พระชินาสัพทิงจำนวน ๓๒๐๐ ที่เหลือ เว็นพระมหากัจจายนะ ชอพระโบราณจารย์ ด้วยประการฉะนี้

๒๒. พระโบราณจารย์นนั้นแหละชอ พระอรรถกถาจารย์

๒๓. พระคณิดการกาจารย์เป็นไฉน? ได้แก่ อาจารย์หลายท่าน มีพระมหาพุทธโฆสะเบ็นตน ชอพระคณิดการกาจารย์

๒๔. พระอาจารย์ผู้มชอห่ง ๓ ชอ เป็นไฉน? ได้แก่ พระมหากัจจายนะ มชอห่ง ๓ ชอ

๒๕. คัมภีระไรบ้าง ที่พระมหากัจจายนะแต่งไว้? ได้แกคัมภีร์ห่ง ๖ น คือ คัมภีร์กัจจายนะ ๑ คัมภีร์มหานิรุตติ ๑ คัมภีร์จุพนิรุตติ ๑ คัมภีร์เนตติกัณณะ ๑ คัมภีร์เปฏโกปเทศ ๑ คัมภีร์วณณนัตติ ๑

๒๖. คัมภีระไรบ้าง ที่อาจารย์หลายท่านได้แต่งไว้? ได้แกท่านพระคณิดการจารย์ ได้แต่งคัมภีร์ ชอว่า กุรุนที

อาจารย์ไม่ปรากฏชอ ได้แต่งอรรถกถา ชอว่า มหาปจจரிய

๓๐/๐๖/๒๕๖๕ อาจารย์ไม่ปรากฏชอ ได้แต่งอรรถกถาแห่งคัมภีร์ชอว่ากุรุนที

อาจารย์ชื่อ มหาพุทธโฆสะ ได้แต่งคัมภีร์ ๑๓ คัมภีร์เหล่านี้ คือ วิสุทธิมรรค ๑
 อรรถกถาที่สนิกาย ชื่อสังคโลวาลี ๑ อรรถกถาฆณิณิกาย ชื่อปัญจสุทนี ๑
 อรรถกถาลังยุตตนิคาย ชื่อสารัตถปกาสินี ๑ อรรถกถาอังคุตตรนิคาย ชื่อมโนรตปรัณ
 ๑ อรรถกถาคัมภีร์วินยทั้ง ๕ ชื่อสมันตปาสาทิกา ๑ อรรถกถาคัมภีร์อภิธรรมทั้ง ๗
 ชื่อปรมัตถกถา ๑ อรรถกถาฆาตีกาที่เรียกว่า ปาติโมกข์ ชื่อกิงขาวิตรณ ๑ อรรถ-
 กถาธรรมบท ๑ อรรถกถาชาดก ๑ อรรถกถาขุททกปาฐ ๑ อรรถกถาสุตตนิบาต
 ๑ อรรถกถาอุปทาน ๑

๒๗. อาจารย์ชื่อ พุทธทักตะ ได้แต่งคัมภีร์ ๕ คัมภีร์ เหล่านี้ คือ คอคัมภีร์
 วินยวินัจฉัย ๑ คัมภีร์อุคตรวินัจฉัย ๑ คัมภีร์อภิธรรมาวตาร ๑ อรรถกถาพุทธวงศ์
 ชื่อ มธรรตถวิลาลินี ๑

๒๘. อาจารย์ชื่อ อานันทะ ได้แต่งฎีกาชื่ออามูลฎีกาแห่งอรรถกถาคัมภีร์
 อภิธรรมทั้ง ๗

๒๙. อาจารย์ชื่อ ธรรมปาละ ได้แต่งคัมภีร์ประมาณ ๑๕ คัมภีร์ เหล่านี้ คือ
 อรรถกถาเนตติปกรณ์ ๑ อรรถกถาอิติวุตตะกะ ๑ อรรถกถาอุปทาน ๑ อรรถกถา
 จริยาปิฎก ๑ อรรถกถาเถรคาถา ๑ อรรถกถาถรรวคาถา ๑ อรรถกถาวิมานวัตถุ ชื่อ
 วิมลวิลาลินี ๑ อรรถกถาเปตวัตถุ ชื่อวิมลวิลาลินี ๑ ฎีกาวิสุทธิมรรค ชื่อปรมัตถ-
 มัญจุตา ๑ ฎีกาอรรถกถาทั้ง ๕ มีอรรถกถาที่สนิกาย เป็นต้น ชื่อ สันตถปกาสินี ๑
 ฎีกาอรรถกถาชาดก ชื่อ สันตถปกาสินี ๑ ฎีกานเนตติอรรถกถา ๑ ฎีกาอรรถกถา
 พุทธวงศ์ ชื่อ ปรมัตถที่ปนี ๑ อนุฎีกาแห่งฎีกาอรรถกถาอภิธรรม ชื่อ สันตถวันฉนา ๑

๓๐. บุรพาจารย์ ๒ ท่าน ได้แต่งฎีกาจุฬินรุติ ชื่อ นิรุติสารมัญจุตา ๑
 และคัมภีร์มหานิรุติสังเขป ๑

- ๓๑. อาจารย์ มหาวิชิตพุทธิ ได้แต่งปกรณ์ชื่อ วินยกันฐี ๑
- ๓๒. อาจารย์ชื่อ วัชรพุทธิ ได้แต่งนยาตปกรณ์ชื่อ มุขมัตตที่ปนี ๑
- ๓๓. อาจารย์ชื่อ จุฬวิชิตพุทธิ ได้แต่งปกรณ์ชื่อ อัถถัพพายาน ๑

๓๔. อาจารย์ชื้อ ทับกร ได้แต่งปกรณ์ ๓ คัมภีร์ คือ รูปสัททวิปกรณ์ ๑
ฎีการูปสัททวิ ๑ สุมมบัญญัติสูตร ๑

๓๕. อาจารย์ชื้อ จูพรรณมปาละ ผู้เป็นหัวหน้าศิษย์ของพระอาจารย์อนันตะ
ได้แต่งปกรณ์ชื่อสังขสังขป ๑

๓๖. อาจารย์ชื้อ กัสสปะ ได้แต่งปกรณ์ ๔ คัมภีร์ คือ คัมภีร์โมหัจเจตน์
๑ คัมภีร์รวมตัจเจตน์ ๑ คัมภีร์พุทธวงศ์ ๑ คัมภีร์อนาคตวงศ์ ๑

๓๗. อาจารย์ชื้อ มหานามะ ได้แต่งอรรถกถาปฏิสัมภิทามรรค ชื่อสัทธัมม-
ปกาสินี ๑

๓๘. คัมภีร์ทง ๖ น คือ คัมภีร์ทปวงศ์ ๑ คัมภีร์ธูปวงศ์ ๑ คัมภีร์โพธิวงศ์ ๑
คัมภีร์อุทรวงศ์ ๑ คัมภีร์มหาวงศ์ ๑ และคัมภีร์แห่งอรรถกถาปฏิสัมภิทามรรค ๑
ท่านอาจารย์ทั้งหลายได้แต่งถนคนละคัมภีร์ ๆ

๓๙. อาจารย์ชื้อ นวมหานาม (องค์ใหม่) ได้แต่งปกรณ์ ๒ คัมภีร์ คือ
มหาวงศ์ ๑ และอุทรวงศ์ ๑

๔๐. อาจารย์ชื้อ อุปเสนะ ได้แต่งอรรถกถามหานิทเทศชื่อ สัทธัมมปัช-
ไซติกา ๑

๔๑. อาจารย์ชื้อ โมกคัลลณะ ได้แต่งคัมภีร์ชื่อ โมกคัลลนพยากรณ์ ๑

๔๒. อาจารย์ชื้อ สังขรักขิต ได้แต่งปกรณ์ชื่อ สุโพธิลังการ ๑

๔๓. อาจารย์ชื้อ วุตโตทยกการ ได้แต่งปกรณ์ชื่อ วุตโตทัย ๑ ปกรณ์ชื่อ
สัมพันธจินตา ๑ นวฎีกาแห่งขุททลิกขา ๑

๔๔. อาจารย์ชื้อ ธัมมสิริ ได้แต่งปกรณ์ชื่อ ขุททลิกขา ๑

๔๕. คัมภีร์ทง ๒ นคือ ปุราณฎีกาแห่งขุททลิกขา ๑ และฎีกามูลลิกขา ๑
อาจารย์ทง ๒ ท่านได้แต่งถนคนละคัมภีร์ ๆ

๔๖. อาจารย์ชื้อ อนรุทธ ได้แต่งปกรณ์ทง ๓ คัมภีร์ คือ คัมภีร์ปรมัตถ-
วินิจฉัย ๑ คัมภีร์นามรูปปริจเฉท ๑ คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ๑

๔๗. อาจารย์ชื่อ เขมะ ได้แต่งปกรณ์ชื่อ เขมะ ๑
๔๘. อาจารย์ชื่อ สารีบุตร ได้แต่งคัมภีร์ทั้ง ๕ เหล่านี้ คือฎีกาอรรถกถาวินัย
ชื่อ สารัตถทีปนี ๑ คัมภีร์วินัยสังคหปกรณ์ ๑ ฎีกาวินัยสังคหะ ๑ ฎีกาอรรถกถา-
อังกุตตรนิกาย ชื่อสารัตถมัญจุลา ๑ และปฎิจจาทฎีกา ๑
๔๙. อาจารย์ชื่อ พุทธนาคะ ได้แต่งฎีกากังขาวิตรณีนี ชื่อ วินัยคถมัญจุลา ๑
๕๐. อาจารย์ชื่อ นวโมคคัลลานะ (องค์ใหม่) ได้แต่งปกรณ์ชื่อ อภิธานป-
ปทีปกา ๑
๕๑. อาจารย์ชื่อ วาจิสังคะ ได้แต่งคัมภีร์ ๑๘ คัมภีร์เหล่านี้ คือ ฎีกาสุโ-
ธาลังการ ชื่อมหาสามี ๑ คัมภีร์วุดโตหยปกรณ์ ๑ ฎีกาขุทตติกา ชื่อ สุมังคละ-
ปสาทนีนี ๑ ฎีกาสัมพันธ์จินดา ๑ คัมภีร์พิลาตาร ๑ ฎีกาปฎิจจาทฎีกาแห่งโมคคัลลาน-
พยากรณ์ ๑ คัมภีร์โยควินิจฉัย ๑ ฎีกาวินัยวินิจฉัย ๑ ฎีกาอุตตรวินิจฉัย ๑ ฎีกา
คัมภีร์นามรูปปริจเฉท ๑ คัมภีร์ปทรูปวิภาวนา คืออธิบายรูปบทแห่งอรรถแห่งศัพท์ ๑
ฎีกาเขมปกรณ์ ๑ คัมภีร์สมาลังการ ๑ ฎีกามูลสิกขา ๑ คัมภีร์รูปารูปวิภาค ๑
คัมภีร์ปัจจัยสังคหะ ๑ ฎีกาลัจฉสังขย ๑ และคัมภีร์สมันตกุฎฉินณา ๑
๕๒. อาจารย์ชื่อ สุมังคละ ได้แต่งปกรณ์ ๒ อย่าง คือฎีกาคัมภีร์อภิธรรมมา-
วตาร ชื่อ อภิธัมมัตถวิภาสินี ๑ ฎีกาคัมภีร์อภิธรรมสังคหะ ชื่อ อภิธัมมัตถวิภาวินี ๑
๕๓. อาจารย์ชื่อ พุทธปิยะ ได้แต่งปกรณ์ ชื่อ สารัตถสังคหะ ๑
๕๔. อาจารย์ชื่อ ธรรมกิตติ ได้แต่งพระหัตถาตุปกรณ์ ๑
๕๕. อาจารย์ชื่อ เมธังกร ได้แต่งปกรณ์ ชื่อ ชินจริต ๑
๕๖. อาจารย์ชื่อ พุทธรัถิขิต ได้แต่งคัมภีร์ ๒ คัมภีร์ คือ คัมภีร์ชินาลังการ ๑
และ ฎีกาคัมภีร์ชินาลังการ ๑
๕๗. อาจารย์ชื่อ อุปติสสะ ได้แต่งอรรถกถาอนาคตวงศ์ ชื่อ อมตธร ๑
๕๘. คัมภีร์ ๒๐ คัมภีร์ เหล่านี้ คือ ฎีกาลีนัตถปภาสินี แห่งกังขาวิตรณีนี ๑
คัมภีร์นีสันทหะ ๑ คัมภีร์ธัมมานุสารณีนี ๑ คัมภีร์ญะยขสันทติ ๑ ฎีกาคัมภีร์ญะยข-

สันตติ ๑ คัมภีร์สุเมหาวตาร ๑ คัมภีร์โลกปัญญาตีปกรณ ๑ คัมภีร์ตถาคตูปัตติ-
ปกรณ ๑ นลาฏฐาคูวณณา ๑ คัมภีร์สหพัตถ ๑ คัมภีร์ธัมมทีปะกะ ๑ คัมภีร์
ปฏิบัติสังคหะ ๑ คัมภีร์วิสุทธิมรรคคณฐี ๑ คัมภีร์อภิธรรมคณฐี ๑ คัมภีร์เนตติ-
ปกรณคณฐี ๑ คัมภีร์วิสุทธิมรรคจูฬฎีกา ๑ คัมภีร์โสตะปป์มาสนี ๑ คัมภีร์รูปลาท-
ชนนี ๑ คัมภีร์โอกาสโลกสุทนี ๑ และคัมภีร์นวฎีกาแห่งสุโฆชาลังการ ๑ พระ-
อาจารย์ ๒๐ ท่าน แต่งกันคนละคัมภีร์

๕๕. อาจารย์ชอ สัทธัมมสิริ ได้แต่งปกรณ์ชอ สัททัตถเภทจินตา ๑

๖๐. อาจารย์ชอ เทวะ ได้แต่งปกรณ์ชอ สุมณกุฎวณณา ๑

๖๑. อาจารย์ชอ จุฬพุทธโฆสะ ได้แต่งปกรณ์ ๒ คัมภีร์ คือคัมภีร์ชอ
ชาติตถกัณนิทาน ๑ คัมภีร์ชอ โสตะตถกัณนิทาน ๑

๖๒. อาจารย์ชอ รัฐปาละ ได้แต่งปกรณ์ชอ มธุรสวาหินี ๑

๖๓. อาจารย์ชอ สุกตจันทนะ ได้แต่งปกรณ์ชอ ลิงกัตถวิวรรณ์ ๑

๖๔. อาจารย์ชอ อัครกัจจนะ ได้แต่งปกรณ์ชอ สัททนต์ตีปกรณ ๑

๖๕. อาจารย์ชอ วิมลพุทธิ ได้แต่งปกรณ์ชอ มหาฎีกาแห่งนยาสปกรณ ๑

๖๖. อาจารย์ชอ คุณเสาศร ได้แต่งปกรณ์ ๒ คัมภีร์ คือ คัมภีร์มุขมัตตสาร ๑
และฎีกาแห่งมุขมัตตสารนั้น ๑

๖๗. อาจารย์ชอ อภยะ ได้แต่งมหาฎีกาแห่งสัททัตถเภทจินตา ๑

๖๘. อาจารย์ชอ ญาณเสาศร ได้แต่งปกรณ์ชอ ลิงกัตถวิวรรณปกาสกะ ๑

๖๙. อาจารย์ไม่ปรากฏชอ ได้แต่งปกรณ์ ๒ คัมภีร์คือ กุพหัตถฎีกา ๑
พาลัปปโพชน ๑

๗๐. อาจารย์ไม่ปรากฏชอ ได้แต่งมัชฌิมฎีกาแห่งสัททัตถเภทจินตา ๑

๗๑. อาจารย์ชอ อุตตมะ ได้แต่งปกรณ์ ๒ คัมภีร์ คือ ฎีกาพาลาวตาร ๑
ฎีกาลิงกัตถวิวรรณ์ ๑

๗๒. อาจารย์ไม่ปรากฏชอ ได้แต่งนวฎีกาแห่งสัททัตถเภทจินตา ๑

๑๓. อมาตย์ท่านหนึ่ง ได้แต่งปกรณ์ ๓ คัมภีร์ คือ ฎีกาอภิธานปีที่ปีกา ๑
ฎีกาภาษามครแห่งคัมภีร์ทนต์ปกรณ์ ๑ ฎีกาภาษาสันสกฤต แห่งคัมภีร์ โกลัทธิชน ๑
๑๔. อาจารย์ชอ ธรรมเสนาบดี ได้แต่งปกรณ์ ๓ คัมภีร์คือ คัมภีร์การิกา ๑
คัมภีร์เอติมาสมิทปีกา ๑ คัมภีร์มโนหระ ๑
๑๕. อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ ได้แต่งฎีกาแห่งคัมภีร์การิกา ๑
๑๖. อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ ได้แต่งฎีกาแห่งเอติมาสมิทปีกา ๑
๑๗. พระเจ้าจสวราชา ได้แต่งปกรณ์ชื่อ สัททพินทุ ๑ ปกรณ์ชอ
ปรมัตถพินทุ ๑
๑๘. อาจารย์ชอ สัทธัมมครุ ได้แต่งปกรณ์ชอ สัททหุตติปกาสกะ ๑
๑๙. อาจารย์ชอ สารีบุตร ได้แต่งฎีกาสัททหุตติปกาสกะ ๑
๒๐. อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ ได้แต่งปกรณ์ ๓ คัมภีร์ คือ คัมภีร์กัจจายนภท ๑
คัมภีร์กัจจายนสาร ๑ และฎีกาคัมภีร์กัจจายนสาร ๑
๒๑. อาจารย์ชอ นวเมธังกร (องค์ใหม่) ได้แต่งปกรณ์ชอ โลกที่ปกาสร ๑
๒๒. อาจารย์ชอ อัครบัณฑิต ได้แต่งปกรณ์ชอ โลกูปปัตติ ๑
๒๓. อาจารย์ชอ จิวระ ได้แต่งฎีกาแห่งคัมภีร์ขงทาสกะ ๑
๒๔. อาจารย์ชอ สัทธัมมโชติปาละ ได้แต่งคัมภีร์ ๘ คัมภีร์ คือ คัมภีร์
มาติกัตถที่ปนี ๑ คัมภีร์อภิธัมมัตถสังกหาวินณนา ๑ ฎีกาสีมาลังการ ๑ คัมภีร์วินย-
สมุฏฐานที่ปนี ๑ คัมภีร์ถนฐิสาร ๑ คัมภีร์บัญญัติฐานถณนายน ๑ นวฎีกาสังเขป-
วินณนาแห่งอภิธัมมัตถสังกหะ ๑ คัมภีร์สุกตนิทเทศแห่งกัจจายนะ ๑
๒๕. อาจารย์ชอ นววิมลพุทธิ ได้แต่งปกรณ์ชอ อภิธัมมขันธ์นเรสรฐาน ๑
๒๖. อาจารย์ชอ นาคิตะ ได้แต่งปกรณ์ชอ สัททสารัตถชาลินี ๑
๒๗. อาจารย์ชอ นววิมลพุทธิ (องค์ใหม่) ได้แต่งคัมภีร์ไว้ ๖ คัมภีร์เหล่านี้
คือ ฎีกาสัททสารัตถชาลินี ๑ ฎีกาวุตโตทัย ๑ อนุฎีกาแห่งอภิธัมมัตถสังกหะฎีกาชอ
ปรมัตถมัญชุตสา ๑ วินณนาทสกันฐี ๑ คัมภีร์วิทักคะเป็นภาษามคร ๑ วิทธิมุข-

มณฑลภูเก็ต ๑

๘๘. อาจารย์ไม้ปรากฏชื่อ ได้แตงนวนอนุฎีกาแห่งฎีกาบัญชาปรกรณ์ ๑
๘๙. อาจารย์ชื่อ อริยวังสะ ได้แตงคัมภีร์ไว้ ๕ คัมภีร์เหล่านี้ คือ นวนอนุฎีกาชื่อ มณีสารมัญชุสนแห่งอภิธัมมัตตสังคหฎีกา ๑ นวนอนุฎีกาทวารกถา ชื่อ มณิทีปะ ๑ คัมภีร์คันถาภรณ์ ๑ คัมภีร์มหานิสสยะ ๑ และคัมภีร์ชาตกวิโสธนะ ๑
๙๐. อาจารย์ช่ออุทุมพร ได้แตงฎีกาแห่งแปฏโกปเทศ ๑
๙๑. คัมภีร์เหล่านี้ คือ ฎีกาแปฏโกปเทศ ๑ ฎีกาอภิธัมมัตตสังคหะ ๑ อรรถกถาจตุภาณวาร ๑ คัมภีร์มหาสารปกาสินี ๑ คัมภีร์มหาทีปนี ๑ คัมภีร์สารัตถทีปนี ๑ คัมภีร์คตปิกรณ์ ๑ คัมภีร์หัตถสาร ๑ คัมภีร์ภุมมสังคหะ ๑ คัมภีร์ภุมมนิหเทศ ๑ คัมภีร์ทสวัตถุ ๑ คัมภีร์กยวิวัตติ ๑ คัมภีร์ฎีกากยวิวัตติ ๑ คัมภีร์โชตนนิรุตติ ๑ คัมภีร์วิภักตติกา ๑ คัมภีร์สัทธัมมเปาถินี ๑ ปัญจกตีวันณนา ๑ คัมภีร์พาลจิตตปิโปธนี ๑ นวฎีกาถาแห่งธัมมจักกสูตร ๑ และฎีกาแห่งทันตธาตุปรกรณ์ ๑ ท่านอาจารย์ต่างองค์กันได้แตงไว้
๙๒. ยังมีปรกรณ์อื่น ๆ ซึ่งบัณฑิตได้แตงไว้ในที่ต่าง ๆ มีลังกาทวีปเป็นต้น ประมาณ ๒๐ เรื่อง อย่างนี้ คือ คัมภีร์สัทธัมมโมปายนะ ๑ ฎีกาแห่งปรกรณ์พาลปิโปธนี ๑ นวฎีกาแห่งปรกรณ์ชินวลังการ ๑ คัมภีร์ลึงคัตถวินิจฉัย ๑ คัมภีร์ปาติโมกขวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์ปรมัตถถกวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์สมันตปาสาทิกวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์จตุภักฎฐกถาวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์อภิธัมมัตตสังคหาวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์สังขสังเขปวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์สัทธัตถเภทจินดาวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์สัททหุตติวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์กัจจายนสารวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์กัจจายนวิวรรณ์ ๑ คัมภีร์ฎีกาวิวรรณ์แห่งอภิธัมมัตตสังคหะ ๑ คัมภีร์สังกาสิมตะ ๑ คัมภีร์วิวรรณ์แห่งมหาเวสสันดรชาดก นวฎีกาแห่งมหาเวสสันดรชาดก ๑ คัมภีร์ปฐมสมโพธิ ๑ คัมภีร์โลกนิตติ ๑ คัมภีร์พุทธโฆสจรยนิทาน ๑ คัมภีร์มิลินทปัญญาหาวณณนา ๑ คัมภีร์จตุรารักขา ๑ อรรถกถาจตุรารักขา ๑ นวฎีกาแห่งสัททหุตติปรกรณ์ ๑

๕๓. สัมพุทธะกาลา ๑ นรเทวนามกาลา ๑ ยथा หเว จีวรตีติกาลา ๑
วิสติโอรุทกาลา ๑ ทานสังคหิ ถีสสังคหิ สัพพทานวันณนา ๑ อนันตพุทธวันทนา-
กาลา ๑ อัญญวิสติพุทธวันณนากาลา ๑ อตีตानาคตบัจจุบันนพุทธวันทนากาลา ๑
อัสติมหาสาวกวันทนากาลา ๑ นวหรรณวันณนา ๑ พุทธปรินามคาลาดังกล่าวมาน
บัณฑิตทั้งหลายได้แต่งในที่ต่าง ๆ มีดังนี้

ปริเฉทที่ ๒

ชื่อว่าคันถกรกาจริยที่ปะกะ แสดงอาการผู้แต่งกัมภีร์ ในจุฬกัณถวงศ์

จบแล้วด้วยประการฉะนี้

สำนักหอสมุด

ปริจฉาที่ ๓

แสดงถิ่นฐานที่เกิดของอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์

๔๔. ก็ในบรรดาอาจารย์ทั้งหลาย อาจารย์ชาวชมพูทวีปก็มี อาจารย์ชาวลังกาทวีปก็มี อาจารย์ชาวชมพูทวีปเป็นไหน ? อาจารย์ชาวลังกาทวีปเป็นไหน ?

๔๕. พระมหากัจจายนะ เป็นอาจารย์ชาวชมพูทวีป ก็ท่านเป็นปุโรหิตของพระเจ้ากัณฐะในกรุงอุชเชนี แคว้นอวันตี เห็นโทษแห่งกามทั้งหลาย ละสรวาสบวชในพระศาสนาของพระศาสดา ได้แต่งคัมภีร์ มีประการดังกล่าวไว้ในหนังสือ

๔๖. อาจารย์ทั้ง ๕ คือ พระมหาอรรัตนจารย์ พระมหาปุณฺณจารย์ พระมหากรุนทิกจารย์ อาจารย์ไม่ปรากฏนามอีก ๒ ชื่อว่าอาจารย์ชาวลังกาทวีป ได้ยินว่า ท่านเหล่านั้น ได้มาช้านานก่อนอาจารย์พุทธโฆสะ ด้วยซ้ำ

๔๗. อาจารย์มหาพุทธโฆสะ เป็นชาวชมพูทวีป ได้ยินว่า ท่านเป็นบุตรพรหมณ์เกิดเป็นปุโรหิตของพระเจ้าสังคะ ในแคว้นมคธ บวชในพระศาสนาของพระศาสดา ไปยังลังกาทวีป ได้แต่คัมภีร์มีประการดังกล่าวไว้ในหนังสือ

๔๘. อาจารย์ ๑๑ ท่าน เหล่านี้คือ อาจารย์พุทธทิตตะ ๑ อาจารย์อนันตะ ๑ อาจารย์ธรรมปาละ ๑ บุรพจารย์อีก ๒ ท่าน อาจารย์มหาวิจิรพุทธี ๑ อาจารย์วิมลพุทธี ๑ อาจารย์จิววิจิรพุทธี ๑ อาจารย์ทังกระ ๑ อาจารย์จุฬธรรมปาละ ๑ อาจารย์กัสสปะ ๑ เป็นอาจารย์ชาวชมพูทวีป ได้แต่งคัมภีร์มีประการดังกล่าวไว้ในหนังสือ

๔๙. อาจารย์ ๕๐ ท่านเหล่านี้ คือ อาจารย์มหานามะ ๑ อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ ๕ อาจารย์อุพพามะ ๑ อาจารย์อุปเสนะ ๑ อาจารย์โมลคัลลณะ ๑ อาจารย์สังฆรักขิต ๑ อาจารย์วุฑฺโฒทกกระ ๑ อาจารย์ธัมมสิริ ๑ อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ ๒ อาจารย์อนรุทธ ๑ อาจารย์เขมะ ๑ อาจารย์สารีบุตร ๑ อาจารย์พุทธนาคะ ๑

อาจารย์อุฬโมคคัลลานะ ๑ อาจารย์วชิระ ๑ อาจารย์สุมนังคละ ๑ อาจารย์
พุทธปยะ ๑ อาจารย์ธัมมกิตติ ๑ อาจารย์เมธังกร ๑ อาจารย์พุทธรักจิต ๑
อาจารย์อุปติสสะ ๑ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๒๐ อาจารย์สัทธัมมสิริ ๑ อาจารย์
เวเทหะ ๑ อาจารย์อุฬพุทธโฆสสะ ๑ อาจารย์รัฐปาละ ๑ เป็นอาจารย์ชาวลังกาทวีป

๑๐๐. อาจารย์ ๒๓ ท่าน เหล่านี้ คือ อาจารย์สุกฤตจันตะ ๑ อาจารย์
อัครกัณโถ ๑ อาจารย์ยวชิรพุทธิ ๑ อาจารย์คุณสาคร ๑ อาจารย์อภยะ ๑ อาจารย์
ญาณสาคร ๑ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๒ อาจารย์อุตตมะ ๑ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๑
มหาอำมาตย์จตุรงคผล ๑ อาจารย์ธรรมเสนาบดี ๑ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๒
พระเจ้าจสวา ๑ อาจารย์สัทธัมมกุรุ ๑ อาจารย์สารีบุตร ๑ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๑
อาจารย์นวมธังกร (องค์ใหม่) ๑ อาจารย์อัครบัณฑิต ๑ อาจารย์จิวระ ๑ อาจารย์
สัทธัมมโชติปาละ ๑ อาจารย์นวมิลพุทธิ (องค์ใหม่) ๑ เป็นอาจารย์ชาวชมพูทวีป
ได้แต่งตั้งกรมประการดังกล่าวแล้วในหนหลัง ในอริยทศนคร ที่เรียกว่าพุกาม

๑๐๑. อาจารย์นวมิลพุทธิ (องค์ใหม่) เป็นชาวชมพูทวีป ได้แต่งตั้งกรม
ประการดังกล่าวแล้วในเมืองบ้านยะ

๑๐๒. อาจารย์ ๒ ท่าน เหล่านี้ คือ อาจารย์ ไม่ปรากฏชื่อ ๑ อาจารย์อริยวังสะ ๑
เป็นชาวชมพูทวีป ได้แต่งตั้งกรมประการดังกล่าวแล้วในหนหลัง ในเมืองอวันตชนบท

๑๐๓. อาจารย์ ๒๐ ท่าน ไม่ปรากฏชื่อ เป็นชาวชมพูทวีป ได้แต่งตั้งกรม
ประการดังกล่าวแล้วในหนหลัง ในเมืองกัญจิประเป็นต้น

ปริจเฉทที่ ๓

ชื่อว่า อารยัญญูชาตฐานที่ปะ แสดงสถานที่เกิดของท่านอาจารย์ทั้งหลาย
ในคัมภีร์จุฬคันถวงศ์
จบด้วยประการฉะนี้

ปริจฉิตที่ ๔

แสดงอาจารย์ผู้อาราธนาให้แต่งตั้งคัมภีร์

๑๖๔. กคัมภีร์ทอาจารย์ทั้งหลาย แต่งโดยได้รับอาราธนาจาก อาจารย์ทั้งหลาย แต่งโดยมิได้รับอาราธนาจาก คัมภีร์อะไรบ้าง แต่งโดยได้รับอาราธนา คัมภีร์อะไรบ้าง แต่งโดยได้รับอาราธนา ?

๑๖๕. คัมภีร์มหาภิกขุวินัย ๑ คัมภีร์มหาอรรถกถา ๑ คัมภีร์มหาปัจจุวั ๑ คัมภีร์มหาภิกขุวินัย ๑ คัมภีร์อรรถกถามหาปัจจุวั ๑ คัมภีร์อรรถกถามหาภิกขุวินัย ๑ รวม ๖ คัมภีร์นี้ ท่านอาจารย์ทั้งหลายแต่งไว้เพื่อประโยชน์ให้พระศาสนารุ่งเรือง เพื่อความคงอยู่แห่งพระธรรม โดยอัตโนมัติ

๑. คัมภีร์ท่านอาจารย์พุทธโฆสะแต่ง

๑๖๖. ส่วนในบรรดาคัมภีร์ของอาจารย์พุทธโฆสะ คัมภีร์วิสุทธิมรรค อาจารย์พุทธโฆสะ ได้แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อสังฆปาละ คัมภีร์อรรถกถาที่นิกาย อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อทาสานาคะ คัมภีร์อรรถกถามัชฌิมนิกาย อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อพุทธมิตตะ คัมภีร์อรรถกถาสังยุตตนิคาย อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อโชติปาละ คัมภีร์อรรถกถาอังคุตตรนิกาย อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อภทันตะ กับทั้ง อาชีวก คัมภีร์อรรถกถาชื่อ สมันตปาสาทิกา อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อ พุทธสิริ คัมภีร์อรรถกถาแห่งคัมภีร์อภิธรรมทั้ง ๗ อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาภิกษุชื่อพุทธโฆสะ คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อ กุมารกัสสปะ คัมภีร์อรรถกถาชาดก อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระ

๓ องค์ คือ พระอัครมหาลี้ พระพุทธมิตตะ และพระพุทธปิยะ คัมภีร์อรรถกถาพุทธทศปาฐ คัมภีร์อรรถกถาสุตตนิบาต อาจารย์พุทธโฆสะ ได้แต่งโดยอัครโนมิตี คัมภีร์อรรถกถาอปทาน อาจารย์พุทธโฆสะ ได้แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระ ๕ รูป ผู้รูนิกายทั้ง ๕ คัมภีร์กัจจาวัตถณี อรรถกถาปาติโมกข์ อาจารย์พุทธโฆสะ แต่งโดยอัครโนมิตี

แสดงคัมภีร์ที่อาจารย์พุทธโฆสะแต่ง จบ

๒. คัมภีร์ทอจารย์พุทธทิตตะ แต่ง

๑๐๗. กบวรตถคัมภีร์ของอาจารย์พุทธทิตตะ คัมภีร์วินยวินิจฉัย ท่านอาจารย์พุทธทิตตะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อว่าพุทธสัททะ ผู้เป็นศิษย์ของตน

คัมภีร์อุตตรวินิจฉัย อาจารย์พุทธทิตตะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อว่าสังฆปาละ

คัมภีร์ชื่อว่า อภิธรรมวาทิต อาจารย์พุทธทิตตะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อ สุมติ ผู้เป็นศิษย์ของตน

คัมภีร์อรรถกถาพุทธวงศ์ อาจารย์พุทธทิตตะแต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อว่าพุทธสัททะ นั้นแหละ

คัมภีร์ขณาลังการ ท่านอาจารย์พุทธทิตตะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อว่าสังฆปาละ

แสดงคัมภีร์ที่อาจารย์พุทธทิตตะแต่ง จบ

คัมภีร์ทอจารย์อานันทะแต่ง

๑๐๘. คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาอภิธรรม ชื่อว่า มุฏฎีกา อาจารย์อานันทะ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อ พุทธมิตตะ

คัมภีร์ทออาจารย์ธรรมปาละแต่ง

๑๐๙. คัมภีร์อรรถกถาเนตติปกรณ์ ท่านอาจารย์ธรรมปาละ แต่งโดยได้รับ
อาราธนาพระเถระชื่อธรรมรักจิต

คัมภีร์อรรถกถาอิติวุตตะ ๑ คัมภีร์อรรถกถาอุทาน ๑ คัมภีร์อรรถกถาจริยา-
บัญญัติ ๑ คัมภีร์อรรถกถาเนตติปกรณ์ ๑ คัมภีร์อรรถกถาเนตติปกรณ์ ๑ คัมภีร์อรรถกถา
วิมานวัตถุ ๑ คัมภีร์อรรถกถาเปตวัตถุ ๑ รวมเป็น ๗ คัมภีร์ทออาจารย์ธรรมปาละ
แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๑๐. คัมภีร์ฎีกาวิสุทธิมรรค อาจารย์ธรรมปาละ แต่งโดยได้รับอาราธนา
พระเถระชื่อ ทาฐานาคะ

คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาทั้ง ๕ มี อรรถกถาที่ขนิกาข เป็นต้น ๑ คัมภีร์อนุฎีกา-
อรรถกถาอภิธรรม ๑ คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาชาดก ๑ คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาเนตติปกรณ์ ๑
คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาพุทธวงศ์ รวมเป็น ๕ คัมภีร์ ทอ อาจารย์ธรรมปาละ แต่งโดย
อัทโณมัตติ

แสดงคัมภีร์ทออาจารย์ธรรมปาละแต่ง จบ

๑๑๑. คัมภีร์ฎีกาจุฬินรุตติ ชื่อ นรุตติมัญจุลา ๑ คัมภีร์ชอมหานินรุตติสังเขป ๑
ท่านบูรพาจารย์ ได้แต่งกันคนละส่วน ๆ โดยอัทโณมัตติ

๑๑๒. คัมภีร์ชื่อวินัยคณฐ์แห่งวินัยปกรณ์ทั้ง ๕ ท่านอาจารย์มหาวชิรพุทธิ แต่ง
โดยอัทโณมัตติ

๑๑๓. คัมภีร์ชอ मुखมัตตที่ปนี ที่เรียกว่า นยาส์ ท่านอาจารย์มหาวชิรพุทธิ แต่ง
โดยอัทโณมัตติ

๑๑๔. คัมภีร์ชอ อคัตถ์พบายาน ท่านอาจารย์จุฬาวชิรพุทธิ แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๑๕. คัมภีร์รูปสิทธิ ๑ คัมภีร์ฎีกาแห่งคัมภีร์รูปสิทธิ ๑ คัมภีร์ปรัชชมธู ๑
ท่านอาจารย์ที่บ่งกร แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๑๖. คัมภีร์ข้อสัจจสังเขป ท่านอาจารย์อุพพธรรมปาละ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๑๗. คัมภีร์โมหวิจเฉทนี ๑ คัมภีร์รวมตัจเฉทนี ๑ ท่านอาจารย์กัสสปะ
แต่งโดยอัครโนมัต
๑๑๘. คัมภีร์อรรถกถาปฏิสัมภิทามรรค ท่านอาจารย์มหานามะ แต่งโดยได้รับการ
อาราธนาอุบาสกชื่อว่า มหานามะ
๑๑๙. คัมภีร์ทีปวงศ์ ๑ คัมภีร์ภูปวงศ์ ๑ คัมภีร์โพธิวงศ์ ๑ คัมภีร์จูปวงศ์ ๑
คัมภีร์โบราณมหาวงศ์ (ฉบับเก่า) ๑ และคัมภีร์อรรถกถาแห่งปฏิสัมภิทามรรค ๑
รวมเป็น ๖ คัมภีร์ ในท่านอาจารย์ ๑ ท่าน แต่งกันคนละคัมภีร์โดยอัครโนมัต
๑๒๐. คัมภีร์นวมหวงศ์ (ฉบับใหม่) ท่านอาจารย์อุพพมหานามะ แต่งโดย
อัครโนมัต
๑๒๑. คัมภีร์อรรถกถาตามหาวิทเทส ชื่อว่าลัทธัมมบั้งไซติกา ท่านอาจารย์
อุปเสนะ แต่งโดยได้รับการอาราธนาพระเถระชื่อว่า เทวะ
๑๒๒. คัมภีร์โมคคัลลานพยากถณ์ ท่านอาจารย์โมคคัลลฐานะแต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๓. คัมภีร์ข้อสุโพธาสังการ ๑ คัมภีร์ข้อจตุโคทัย ๑ ท่านอาจารย์สังฆรักขิต
แต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๔. คัมภีร์จตุโคทัย อาจารย์จตุโคทัยถาระ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๕. คัมภีร์ชื่อว่าขุททลิกขา ท่านอาจารย์ธัมมสิริ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๖. คัมภีร์โบราณขุททลิกขา (ฉบับเก่า) ๑ และปฏิกามูลลิกขา ๑ รวมเป็น
๒ คัมภีร์ อาจารย์ ๒ ท่านไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๗. คัมภีร์ขอปรมัตถวินิจฉัย อาจารย์อนนุรุทฐ์ แต่งโดยได้รับการอาราธนา
พระเถระชื่อว่า สังฆรักขิต
๑๒๘. คัมภีร์ขออนามรูปปริจเฉท อาจารย์อนนุรุทฐ์ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๒๙. คัมภีร์ขอ อภิธัมมสังกะหา อาจารย์อนนุรุทฐ์ แต่งโดยได้รับการอาราธนา

๑๓๐. คัมภีร์ขอขมา ท่านอาจารย์ขมา แต่งโดยอติโนมัต

๑๓๑. คัมภีร์ฎีกาอรรถกถาวินัย ชื่อว่า สารัตถที่ปนี ๑ คัมภีร์วินัยสังคหะ ๑
คัมภีร์ฎีกาวินัยสังคหะ ๑ คัมภีร์นวกฎีกาอรรถกถาอังคุตตรนิกาย ๑ รวมเป็น ๔ คัมภีร์
อาจารย์สารีบุตร แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเจ้าปรักกมพาหุ ผู้เป็นใหญ่ในลังกาทวีป

๑๓๒. คัมภีร์ฎีกาชื่อ บัญญัติ แห่งศัพทศาสตร์สันสกฤต อาจารย์สารีบุตร
แต่งโดยอติโนมัต

๑๓๓. คัมภีร์ฎีกาทรงวาจิตรณี ชื่อ วินัยคถมัญจุลา อาจารย์พุทธนาคะ แต่ง
โดยได้รับอาราธนาพระเถระชื่อว่า สมณะ

๑๓๔. ฎีกาชื่ออภิธานปัทมัทปิกา ท่านอาจารย์จุฬโมกคัลลันนะ แต่งโดยอติโนมัต

๑๓๕. ฎีกาชื่อ มหาถามิ แห่งสุโขธาสดังการ ๑ คัมภีร์วุดโคตทัชชีวโรณิ ๑ รวม
เป็น ๒ คัมภีร์น ท่านวาจิสสระ แต่งโดยอติโนมัต

๑๓๖. คัมภีร์ฎีกาฉบับใหม่ชื่อว่า สุมังคละปาสหนิแห่งชุกทลิกขา อาจารย์
วาจิสสระ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระสุมังคละ

๑๓๗. ฎีกาคัมภีร์พันธิจา ๑ คัมภีร์พาลาวตาร ๑ ฎีกาโมกคัลลันพยากรณ์ ๑
คัมภีร์ตงถาวน อาจารย์วาจิสสระ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระ ๓ องค์ คือพระ
สุมังคละ พระพุทธมิตตะ พระมหากัสสปะ และอุบาสกชื่อธัมมกิตติ

๑๓๘. ฎีกาคัมภีร์นามรูปปัจเจก ๑ คัมภีร์ปทรูปวิภาจนาแห่งศัพทศาสตร์ ๑
ฎีกาชมพูกรณ์ ๑ คัมภีร์สมาสังการ ๑ ฎีกามูลสิกขา ๑ คัมภีร์รูปารูปวิภาจ ๑ คัมภีร์
ปัจเจยสังคหะ ๑ รวมเป็น ๗ คัมภีร์น อาจารย์วาจิสสระ แต่งโดยอติโนมัต

๑๓๙. คัมภีร์ฎีกาสัจจสังเขป ท่านวาจิสสระ แต่งโดยได้รับอาราธนาพระเถระ
ชื่อสารีบุตร

๑๔๐. ฎีกาอภิธัมมวารตาร ๑ ฎีกาอภิธัมมัตถสังคหะ ๑ รวม ๒ คัมภีร์น
ท่านอาจารย์สุมังคละ แต่งโดยอติโนมัต

๑๔๑. คัมภีร์ขอ สารัตถสังคหะ ท่านพุทธปิยะ แต่งโดยอติโนมัต

๑๔๒. ปกรณ์ชื่อ หันตราควัณณา อาจารย์ชื่อธัมมกิตติ แต่งโดยได้รับ
อาราธนาทำนเสนาบดีของพระราชาเป็นใหญ่ในลังกาทวีป

๑๔๓. ปกรณ์ชื่อชินจิริท ทำนอาจารย์เมธังกร แต่งโดยอัทโณมัต

๑๔๔. คัมภีร์ชินาลังการ ๑ ฎีกาคัมภีร์ชินาลังการ ๑ อาจารย์พุทธจักรจิต
แต่งโดยอัทโณมัต

๑๔๕. อรรถกถาอนาคตวงศ์ ทำนอาจารย์อุปติสสะ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๔๖. ฎีกาลังขาวจรณชื่อ ลินัตถปกาสินี ๑ คัมภีร์นิสสันเทหะ ๑ คัมภีร์
ธัมมานุสารณ ๑ คัมภีร์อุบายสันตติ ๑ ฎีกาคัมภีร์อุบายสันตติ ๑ คัมภีร์สุมหาวตาร ๑
คัมภีร์โลกบัญญัติปิกรณ์ ๑ คัมภีร์คถาคตูปัตติปิกรณ์ ๑ คัมภีร์นลาฏฐาควัณณา ๑
คัมภีร์สหพัตถุ ๑ คัมภีร์ธัมมทีปะกะ ๑ คัมภีร์ปฏิบัติตสังคะ ๑ คัมภีร์คณฐูแห่ง
วิสุทธีมรรค ๑ คัมภีร์อภิธรรมคณฐู ๑ คัมภีร์คณฐูเนตติปิกรณ์ ๑ จุฬนวุฎีกาวิสุทธี-
มรรค ๑ คัมภีร์โสตปป์มาสินี ๑ คัมภีร์ปลาทะชนนที ๑ คัมภีร์โอกาสโลกสุทนี ๑
นวุฎีกาสุโพธาลังการ ๑ รวมเป็น ๒๐ คัมภีร์น อาจารย์ ๒๐ ทำน แต่งกันคนละ
คัมภีร์ โดยอัทโณมัต

๑๔๗. ปกรณ์ชื่อ สัททัตถภทจินดา ทำนอาจารย์ธัมมสิริ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๔๘. ปกรณ์ชื่อ สมันตกุฎาวัณณา ทำนอาจารย์เวเทหะ แต่งโดยได้รับ
อาราธนาพระเถระชื่อ ราहुล

๑๔๙. ปกรณ์ ๒ อย่าง คือ ชาติคัตถินีทาน ๑ โสตัตถกีนีทาน ๑ อาจารย์
จุฬพุทธโธสะ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๕๐. ปกรณ์ชื่อ มธุรสวาหินี อาจารย์รัฐपालะ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๕๑. ปกรณ์ชื่อ ลิงคัตถวิวรรณ์ อาจารย์สุภุตจันทนะ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๕๒. คัมภีร์สัททนต์ปิกรณ์ อาจารย์อัครกัจฉะ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๕๓. ฎีกานยาสปกรณ์ ชื่อ มหาฎีกา อาจารย์วิมลพุทธิ แต่งโดยอัทโณมัต

๑๕๔. คัมภีร์มุกตคตสาร อาจารย์คุณสาคร แต่งโดยอัครโนมัต
๑๕๕. ฎีกามุกตคตสาร อาจารย์คุณสาคร แต่งโดยได้รับอาราธนาพระสังฆ-
เถระ ผู้เป็นครูของพระธรรมราชาพระนามว่า จสวา ผู้ถึงพร้อมด้วยสุตะ
๑๕๖. คัมภีร์มหาฎีกาแห่งสหัตถคตเภทจินดา อาจารย์อภัยยะ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๕๗. ปกรณ์ชื่อ ลิงคัตถวิธานปกาสกะ อาจารย์ญาณสาคร แต่งโดยอัครโนมัต
๑๕๘. ปกรณ์ ๒ คือ กุฬหัตถฎีกา ๑ คัมภีร์พาล์ปปโพธน์ ๑ อาจารย์
ไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๕๙. คัมภีร์มัชฌิมฎีกาแห่งสหัตถคตเภทจินดา อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ แต่ง
โดยอัครโนมัต
๑๖๐. ฎีกาพลาตวตาร อาจารย์อัครดมะ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๖๑. นวฎีกาแห่งสหัตถคตเภทจินดา ท่านอาจารย์ไม่ปรากฏชื่อแต่งโดยอัครโนมัต
๑๖๒. ฎีกา ๒ คือ ฎีกาแห่งคัมภีร์อภิธานเปยหีบิกา ๑ ฎีกาภาษามคร
แห่งคัมภีร์ที่ภทที่ปกรณ์ ๑ อำมาตย์ท่านหนึ่งของพระราชอาพระนามว่าสีหสูตร แต่งโดย
อัครโนมัต
๑๖๓. ฎีกาแห่งคัมภีร์โกลัทธชน อำมาตย์ท่านนั้นเหมือนกัน แต่งโดยได้รับ
เชิญพระเถระชื่อ ปาสาทิกะ
๑๖๔. ปกรณ์ชื่อ กิริกา อาจารย์ธรรมเสนาบตี แต่งโดยได้รับอาราธนาภิกษุ
ชื่อ ญาณคัมภีระ
๑๖๕. ปกรณ์ชื่อ เอติมาสมิที่ปนี ๑ และปกรณ์ชื่อ มโนหระ ๑ อาจารย์
ธรรมเสนาบตี องค์นั้นเหมือนกัน แต่งโดยอัครโนมัต
๑๖๖. ฎีกาแห่งปกรณ์กัรริกา อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๖๗. ฎีกาแห่งเอติมาสมิที่ปนี อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดยอัครโนมัต
๑๖๘. คัมภีร์สหัทพินทุปกรณ์ ๑ คัมภีร์ปรมัตถพินทุปกรณ์ ๑ พระเจ้า-
จสวา ทรงแต่งโดยอัครโนมัต

๑๖๘. ปกรณชื่อ สัททหุตติปกาสกะ อาจารย์ชื่อ สัทธัมมคุรุ แต่งโดยได้รับ
อาราธนาภิกษุไม่ปรากฏชื่อ

๑๖๙. ฎีกาปกรณ์สัททหุตติปกาสกะ อาจารย์สารีบุตร แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๗๐. ปกรณ ๓ คือ คัมภีร์กัจจายนสาร ๑ คัมภีร์กัจจายนเภท ๑ ฎีกา
กัจจายนสาร ๑ อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๗๑. ปกรณชื่อ โลกที่ปลงสาร ท่านอาจารย์นามมธังกร (องค์ใหม่) แต่ง
โดยอัทโณมัตติ

๑๗๒. โลกูปัตตติปกรณ์ อาจารย์อัครบัณฑิต แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๗๓. ฎีกามครแห่งคัมภีร์ชงฆทสกะ อาจารย์จิวัระ แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๗๔. คัมภีร์มัตติกัตถทีปนี ๑ คัมภีร์คัลลวุธสาร ๑ ฎีกาแห่งสีมาลังการ ๑
คัมภีร์ปฏิฐานคณนเนย ๑ คัมภีร์ปาติโมกขวิไลธนี ๑ รวม ๕ ปกรณนี้ อาจารย์
สัทธัมมโชติปาละ แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๗๕. คัมภีร์สังเขปวิถินนา อาจารย์สัทธัมมโชติปาละองค์นั้นเหมือนกัน
แต่งโดยได้รับอาราธนา พระราชาผู้เป็นใหญ่ในชมพูทวีป พระนามว่า มหาวิชัยพาหุ

๑๗๖. คัมภีร์สุตตนิเทศแห่งกัจจายน อาจารย์สัทธัมมโชติปาละ แต่งโดย
ได้รับอาราธนา พระธัมมจารีเถระ ผู้เป็นศิษย์ของตน

๑๗๗. ปกรณชื่อ วินัยสมุฏฐานทีปนี อาจารย์สัทธัมมโชติปาละ แต่งโดย
ได้รับอาราธนาพระสังฆเถระ ผู้เป็นครูของตน

๑๗๘. กัปกรณ์ทั้ง ๗ (คือ ข้อ ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘.) อาจารย์สัทธัมมโชติ-
ปาละนั้น แต่งในเมืองพุกาม คัมภีร์สังเขปวิถินนาอย่างเดียว แต่งในลังกาทวีป

๑๗๙. ปกรณชื่อ อภิธัมมป็นนรปฏิฐานวิถินนา อาจารย์มีนวนวิมลพุทธธิ
แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๘๐. ปกรณชื่อ สัททสารัตถชาลินี อาจารย์นาคิตะ แต่งโดยอัทโณมัตติ

๑๘๑. ฎีกาแห่งสัททสารัตถชาลินี อาจารย์วิมลพุทธธิองค์นั้นเหมือนกัน แต่ง

โดยได้รับอาราธนาพระสังฆราชผู้เป็นครูของพระราชาในบ้นขณะนคร

๑๔๓. ฎีกาเวุตโตทัย ๑ อนุฎีกาชื่อ ปรมัตถมัชชุตสาแห่งอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ๑ ปกรณ์ ทลคณัฐวิวัฒนา ๑ คัมภีร์วิทักละภาษามคธ ๑ ฎีกาคัมภีร์วิทิมข- มณฺฑนนะ ๑ รวมเป็น ๕ ปกรณ์ ท่านอาจารย์รวมลพฺพิธของคณนเหมือนกัน แต่ง โดยอติโนมตี

๑๔๔. นวอนฎีกาปกรณ์ทั้ง ๕ (ชื่อ ๑๔๓) อาจารย์ไม่ปรากฏชื่อ แต่งโดย โดยอติโนมตี

๑๔๕. อนุฎีกาชื่อมณีสารมัชชุตสา ๑ อนุฎีกาแห่งทวารลดา ชื่อมณิที่ปะ ๑ คัมภีร์คณถาภรณ์ ๑ คัมภีร์มหานิสสยะ ๑ คัมภีร์ชาตกวิไลชนะ ๑ รวม ๕ คัมภีร์น อาจารย์อริยวิงสะ แต่งโดยอติโนมตี

๑๔๖. ฎีกาคัมภีร์แปฏโคปเทศ ท่านอาจารย์อุทุมพร แต่งโดยอติโนมตี

๑๔๗. อรรถกถาแห่งจตุภาณวาร ๑ คัมภีร์มหาสารปกาสินี ๑ คัมภีร์มหา- ทปนี ๑ คัมภีร์สารตถทปนี ๑ คัมภีร์คตปเปอร์ณ ๑ คัมภีร์หัตถลดา ๑ คัมภีร์กุม- สังคหะ ๑ คัมภีร์กุ่มมณินเทศ ๑ คัมภีร์ทสวัตถุ ๑ คัมภีร์กายวิรัตฎีกา ๑ คัมภีร์ โชคณนริคตติ ๑ คัมภีร์วิทักคตถา ๑ คัมภีร์สัทธัมมปาณินิ ๑ คัมภีร์บัญญัติคตวิวัฒนา ๑ คัมภีร์พาลจิตตปโปโพธิ ๑ คัมภีร์นวิฎฐกถาแห่งธัมมจักรสูตร ๑ ฎีกาแห่งทันตธาตุ- ปกรณ์ ๑ คัมภีร์สัทธัมมปิยชนะ ๑ คัมภีร์ฎีกาพาลปโปโพธิ ๑ คัมภีร์นวิฎฐกแห่ง ชินาลังการ ๑ คัมภีร์ลึงคตถวิวรรณวินิจฉัย ๑ คัมภีร์ปาติโมกขวิวรรณ ๑ คัมภีร์ ปรมัตถกถาวิวรรณ ๑ คัมภีร์สมันตปาสาทิกาวิวรรณ ๑ คัมภีร์อรรถกถาวิวรรณสี่ภาค ๑ คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหวิวรรณ ๑ คัมภีร์สังขสัมเขปวิวรรณ ๑ คัมภีร์สัททคตถกจินดา- วิวรรณ ๑ คัมภีร์สัททคตถวิวรรณ ๑ คัมภีร์กัจจายนสารวิวรรณ ๑ คัมภีร์ฎีกาวิวรรณแห่ง อภิธัมมัตถสังคหะ ๑ คัมภีร์วิวรรณแห่งมหาวสสันตรชาตก ๑ คัมภีร์สัททกัมมิตะ ๑ คัมภีร์นวิฎฐกถาแห่งมหาวสสันตรชาตก ๑ คัมภีร์พุทธโฆสาจริยนิทาน ๑ คัมภีร์ โลกนิติ ๑ คัมภีร์ปฐมสมโพธิ ๑ คัมภีร์มิตินทบัญญัติวิวัฒนา ๑ อรรถกถาแห่ง

จตุรารักขา ๑ นวภูิกาทแห่งสหหตุตติปกรณั ๑ รวม ๕๐ ปกรณันี้ ท่านอาจารย์
ทั้งหลาย แยกกันแต่งเป็นส่วน ๆ ในลังกาทวีปเป็นต้น เพื่อความรุ่งเรืองแห่งพระ-
ศาสนา และความดำรงอยู่แห่งพระสัทธรรม โดยอัตโนมัตติ

๑๘๘. สัมพุทธะคาถา ๑ นรทวนามคาถา ๑ ยทาหเว จิรัตติกาถา ๑
วิสติโหวาทคาถา ๑ ทานสัตติริ สีสัตติริ สัพพทานวิณณนา ๑ อนันตพุทธ-
วันทนาคาถา ๑ อัญญวิสติพุทธวันทนาคาถา ๑ อตีตนาถคตบัจจุบันพุทธวันทนาคาถา ๑
อสีติมหาสาวกวันทนาคาถา ๑ นวหรรคณวิณณนา ๑ คาถาประณามพระพุทธเจ้าเป็นต้น
ดังกล่าวนี้ บัณฑิตทั้งหลายแต่งกันเป็นส่วน ๆ ในลังกาทวีปเป็นต้น เพื่อต้องการจะ
ประกาศพุทธคุณของตน เพื่อต้องการบำเพ็ญบุญอันหาที่สุดมิได้ของตนและของคนอื่น ๆ

ปริจฉนที่ ๔

ชื่อว่า อาษาจกาจริยทีปกะ แสดงอาจารย์ผู้อาราธนา ในจุฬกัณถวงส์
จบแล้วด้วยประการฉะนี้

ปริจเจทที่ ๕

แสดงข้อเบ็ดเตล็ด

ลำดับต่อไป ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงเรื่องการตั้งชื่อ เรื่อง
การยกสังคายนาจดลงในใบลาน ผลงานนี้สงฆ์แห่งการสร้างกัมภีร์
ตลอดทั้งการจารและให้ผู้นอจาร สืบต่อไป

ในข้อปลีกย่อยเหล่านี้ พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชนน ดังชื่อไว้ว่า ปิฎก
นิกาย อังค วรรค และนิบาต เป็นต้น

ถามว่า ใครยกสังคายนา? ยกสังคายนาที่ไหน? ยกสังคายนาเมื่อไร? ยก
สังคายนา เพื่อประโยชน์อะไร?

ในปัญหานี้ มีคำตอบดังต่อไปนี้ ปัญหาว่า ใครยกสังคายนา? ตอบว่า
พระชินาสัพ ๕๐๐ มีพระมหากัสสปะเป็นประมุขยกสังคายนาไว้ ด้วยว่าพระชินาสัพ
เหล่านี้ เมื่อสังคายนาพระพุทธพจน์ ยกชื่อเริ่มต้นอย่างนั้นว่า นชอปิฎก นชอนิกาย
นชออังค นชอวรรค นชอนิบาต

ถามว่า ยกสังคายนาที่ไหน? ตอบว่า ยกชื่อที่โรงธรรมเชิงเขาเวภารบรรพต
ใกล้กรุงราชคฤห์

ถามว่า ยกชื่อแต่เมื่อไร? ตอบว่า ยกชื่อในกาลแห่งปฐมสังคายนา เมื่อ
พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้วล่วงไปได้สามเดือน

ถามว่า ยกชื่อเพื่อประโยชน์อะไร? ตอบว่า ยกชื่อเพื่อประโยชน์แก่ความ
สะดวกในการเรียกพระธรรมชนน และเพื่อประโยชน์แก่การทรงจำได้ง่าย

ในสังคตีกาล พระชินาสัพ ๕๐๐ ได้กล่าวไว้ว่า ก็เพราะพระธรรมชนนเหล่านี้
มีชื่อว่าวรรคและนิบาต พระธรรมชนน จมชอน ปกรณนจมชอน ได้กระทำกิจ
ทุกอย่าง มีการตั้งชื่อเป็นต้นทั้งหมด

จบแสดงการตั้งชื่อพระธรรมชนน

แสดงเรื่องการจารึกลงในใบลาน

มีคำถามต่อไปดังนี้ :-

พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นใด ใครยกขึ้นไว้ในใบลาน ? ยกขึ้นไว้ ณ ที่ไหน ? ยกขึ้นไว้เมื่อไร ? ยกขึ้นไว้เพื่อประโยชน์อะไร ?

ในคำถามนั้น มีคำตอบดังต่อไปนี้ :-

ถามว่า ใครยกขึ้นไว้ ? ตอบว่า พระเจ้าพิมพิสารเป็นมหานาคทั้งหลายยกขึ้นไว้

ถามว่า ยกขึ้นไว้ที่ไหน ? ตอบว่า ยกขึ้นไว้ในลังกาทวีป

ถามว่า ยกขึ้นไว้เมื่อไร ? ตอบว่า ยกขึ้นไว้ในรัชกาลพระเจ้าอโศกคามณี ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอัสสราตติส

ถามว่า ยกขึ้นไว้เพื่อประโยชน์อะไร ? ตอบว่า ยกขึ้นไว้เพื่อประโยชน์จะได้ไม่ย่ำพระธรรมชั้นทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้นาน และเพื่อเกอกุลแก่สัตว์

พระผู้มีพระภาคสุคตเจ้าผู้ประเสริฐของเราทั้งหลาย เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ได้ทรงแสดงนิกายทั้ง ๕ ตลอดถึงนิพพาน พระสาวกมีพระภิกษุเป็นต้น ทรงจำนิกายทั้ง ๕ นั้นทั้งหมดด้วยใจ ด้วยวาจา เป็นผู้มปัญญามาก มีสติมาก ท่องขึ้นปากไว้ได้ทั้งหมด เมื่อพระโลกนาถเจ้าเสด็จนิพพานแล้ว ต่อนั้นไปถึงหนึ่งร้อยปี พระสาวกที่เป็นพระอริยะและไม่ใช่พระอริยะ ก็ยังท่องขึ้นปากไว้ได้หมดอย่างแน่นอน ต่อจากนั้นล่วงไปได้ ๒๑๘ ปี แต่พุทธปรินิพพาน พระสาวกทั้งที่เป็นปุถุชนและเป็นพระอริยะ ก็ยังทรงจำด้วยใจและปากซึ่งนิกายทั้ง ๕ นั้นไว้ได้หมดท่องขึ้นปากอยู่ทุกเมื่อ ในรัชกาลของพระเจ้าทุฏฐคามณี พระสาวกทั้งที่เป็นพระอริยะและปุถุชน ก็ยังทรงจำนิกายทั้ง ๕ ไว้ได้ทุกเมื่อ แม้หลังจากนั้นพระเจ้าทุฏฐคามณีจุติ

จากมนุษย์โลกนั้นแล้ว เสด็จจอบุติในเทวโลก มีเทพดาแวดล้อมเป็นบริวาร พระเจ้าน้องยาเธอของพระองค์ทรงพระนามว่า สัทธาติสสะ ได้รับราชสมบัติ ก็ได้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา กาลครั้งนั้น พระภิกษุก็ยังทรงนิกายทั้ง ๕ ไว้ได้หมด ท่องขันปากได้อยู่ในกาลทั้งปวง จนถึงเวลาที่พระราชาสวรรคต ต่อจากนั้น พระเจ้าสัทธาติสสะนั้น ทรงจุติจากมนุษย์โลกนั้นแล้ว เสด็จจอบุติในเทวโลกชั้นตูลิต สัตบุรุษทั้งหลายก็ยังท่องขันปากอยู่ แม้พระราชโอรสของพระองค์ก็ได้เสวยราชสมบัติสืบต่อมาหลายพระองค์ พระมหากษัตริย์เหล่านั้นต่างก็สวรรคตไปบังเกิดในเทวโลกตามลำดับ แม้ครั้งนั้น พระภิกษุสาวกทุกรูปก็ยังมีสติปัญญาทรงจำนิกายทั้ง ๕ ได้แม่นยำ ท่องขันปากได้ทุกเมื่อ ครั้นภายหลัง ได้พิจารณาเห็นว่า นิกายทั้ง ๕ ควรจาริกลงไนโบลาน พร้อมทั้งอรรถถา ฎีกา ซึ่งจะทำให้คัมภีร์บาลี อรรถถา ฎีกา ดำรงมั่นอยู่ด้วยดี ไม่มีเสียหาย เพราะโบลานได้เป็นที่รองรับนิกายทั้ง ๕ พร้อมทั้งคัมภีร์อรรถถาเป็นต้น ซึ่งบัณฑิตทั้งหลายรักษาคัมภีร์เข้าไว้ได้ ตรงกับรัชสมัยพระราชโอรสแห่งพระเจ้ากรุงลังกาทวีป พระนามสัทธาติสสะ ได้เสวยราชสมบัติครองความเป็นใหญ่ในลังกาทวีป พระขนิษฐาทุกองค์ได้พิจารณาเห็นว่า กาลต่อไป พระสาวกที่เป็นพระภิกษุจะเป็นปู่ชุน มีปัญญาหาย ไม่สามารถจะท่องนิกายทั้ง ๕ ให้ขันปากได้ จึงได้ให้จารคัมภีร์นิกายทั้ง ๕ ลงโบลาน เพื่อความดำรงอยู่ได้นานแห่งพระสัทธรรม และเพื่อประโยชน์ทั้งหลาย ได้บัญญัติสลับไป ตั้งแต่บัดนั้นมา นิกายทั้ง ๕ นั้น พร้อมด้วยอรรถถา ฎีกา ก็จารึกไว้ในโบลานทั้งหมด ตั้งแต่บัดนั้นมาพระ

สงฆ์หมู่ใหญ่ ซึ่งเป็นพระภิกษุเป็นต้น ก็ได้เห็นแต่ในภายหลัง
จารึกไว้ในใบลานหมดทุกฉบับก็

จบเรื่องนสขการจารึกลงในใบลาน

เรื่องอานิสงสการสร้างคัมภีร์

โดยการจารเองหรือให้คนอื่นจาร

ผู้ใดหนึ่ง เป็นบัณฑิตมปราชญาณ สร้างเองก็ดี ให้คนอื่นสร้างก็ดี ซึ่งคัมภีร์
อรรถกถาฎีกา ย่อมเป็นกองบุญอันหาที่สุดมิได้ มีอานิสงสบุญไม่มีที่สุด เช่นเดียวกับ
การสร้างพระเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ และเช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูป ๘๔,๐๐๐ องค์
เช่นเดียวกับการปลุกต้นไม้โพธิ์ ๘๔,๐๐๐ ต้น เช่นเดียวกับการสร้างพระวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลัง
อนึ่ง ผู้ใดสร้างหีบใส่พระพุทธรูปหรือแนะนำให้คนอื่นสร้าง อนึ่ง ผู้ใดทำการ
ประดับตกแต่งพระพุทธรูปก็ดี อนึ่ง ผู้ใดทำการจารึกพระพุทธรูปลงในใบลานเองก็ดี
ให้ผู้อื่นกระทำก็ดี อนึ่ง ผู้ใดให้เองก็ดี ให้ผู้อื่นให้ก็ดี ซึ่งใบลานก็ดี มูลค่าใบลาน
ก็ดี อนึ่ง ผู้ใดให้เองก็ดี ให้ผู้อื่นให้ก็ดี ซึ่งนามนก็ดี จณนก็ดี ชาวเปลอกลงก็ดี ผ่าใหม่
อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่การขีดขุดใบลาน ซึ่งตายอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อ
ประโยชน์แก่การเป็นหมุดร้อยในรอยเจาะใบลานก็ดี ซึ่งเส้นกระดานทองคำก็ดี ซึ่งผ้า
อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การห่อใบลาน ซึ่งเชือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อ
ประโยชน์แก่การผูกใบลาน ซึ่งถลุงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การห่อกำใบลาน
อนึ่ง ผู้ใดกระทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นให้กระทำก็ดี ซึ่งการประดับใบลานก็ดี ซึ่งการประดับ
แผ่นกระดานไม้ก็ดี ด้วยหรรดาสหรือด้วยมโนศิลาหรือด้วยทองหรือด้วยเงิน ผู้ที่นิยมม
กองบุญ อานิสงสบุญหาที่สุดมิได้ เช่นเดียวกับการสร้างพระเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ เช่น
เดียวกับการสร้างพระวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลัง

ผู้นั้นเป็นผู้ประกอบด้วยศีลคุณ เมื่อนั่งเกิดอยู่ในภพ
 ย่อมเป็นผู้มีเดหามากอยู่ทุกเมื่อ บันลือสีหนาทแก่ลี้กฐาประกอบ
 ด้วยอายุ วรรณะ และพละ เป็นผู้ไคร้ธรรมอยู่ทุกเมื่อ เป็นผู้
 มีศักดิ์ใหญ่ในหมู่เทวดาและมนุษย์ ปราศจากโรคาพาธ ผู้นั้น
 เมื่อบังเกิดอยู่ในภพ เป็นผู้มั่งคั่ง มีจิตตั้งมั่นด้วยดี มีความ
 เป็นใหญ่ ประกอบด้วยบริวาร ย่อมบรรลუსงทั้งปวง เป็นผู้
 ศรัทธา มีหิริ รู้ถ้อยคำของผู้ขอด้วยวิบากผลของตน ย่อมเป็นผู้
 สมบูรณ์ด้วยอวัยวะน้อยใหญ่ มีทรวดทรงงาม เป็นที่รักไคร้ของ
 สัตว์ทั้งปวง ได้รับการบูชาในที่ทุกสถาน เมื่อยังท่องเที่ยวไปใน
 หมู่เทวดาและมนุษย์ ก็มีมิตรสหายค้ำครอง ย่อมเสวยเทว-
 สมบัติอยู่เนื่อง ๆ จักบรรลอรหัตตผล ถึงซึ่งพระนฤพาน ใน
 อนาคตกาลก็จักบรรลุปฏิสัมภีทา ๔ อภิญญา ๖ วิโมกข์ ๘ อัน
 ประเสริฐ

เพราะเหตุฉะนั้นแหละ บุรุษผู้เขินบิตพิศ เล็งเห็น
 ประโยชน์ของตน กวสร้างเอง และให้แม่ผู้อื่นสร้างซึ่งกัมม์
 และจารเอง ให้ผู้อื่นจารกัมม์ บาลี และอรรถถกตา เป็นต้น
 ลงในใบลานและหีบใส่กัมม์พระธรรม พึงเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส
 ให้เองและชักชวนมิตรสหายพวกพ้องให้ใบลาน มูลค่าใบลาน
 น้ำมันจุกและเกลบ ท่อนผ้าเก่า เป็นต้น ค้ำย แผ่นไม้ทำบคัมม์
 ทั้งคู่ ผ้ารากาแพงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การห่อ
 กัมม์พระธรรม เชือกผูกกัมม์พระธรรม ถุงอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ตลอดทั้งรางวัลค่าจารพระธรรม ฉะนั้นแล

จบแสดงอานันตังการสร้างกัมม์ การจารกัมม์และการให้ผู้อื่นจาร

ปริณตที่ ๕

ชื่อว่า ปกิณคกที่ปกะ แสดงข้อเบ็ดเตล็ดในจุฬาคันดวงศ์
จบแล้วด้วยประการฉะนี้

ข้าพเจ้านั้นเกิดในแคว้นหงษา ปราภูกูชื่อว่า นันท-
ปัฐญาจารย์ ประกอบด้วยสัทธาคุณและสลักคุณ แสวงหาแก่น
พระธรรมอยู่ ข้าพเจ้านั้นไปจากแคว้นหงษานั้นสู่เมืองปุจันน
กันกว่าพระธรรมทั้งปวงอยู่ ๒๐ ปี วิสัชนาพระธรรมทั้งปวง
แก่พระภิกษุด้วยถัจจที่ชักชวนกันทำ ข้าพเจ้าและหมู่คณะไป
๖ ปี แสวงหาพระนิพพานอันมีสภาพสงบ ย่อมที่งามทั้งหลายอยู่
บ่อย ๆ ได้แต่กัมภีร์ฉบับน้อยชอกันดวงศ์ อันรวบรวมพระ-
ไตรปิฎกอันน่านรมย์ใจ เป็นเครื่องรับใช้อันประเสริฐฉะนี้แล
คัมภีร์จุฬาคันดวงศ์ ข้าพเจ้านั้นทบทวนอาจารย์ ฝ่ายอรรถญาชาติ แต่งไว้เพื่อ
ประโยชน์แก่การบันเทิงใจ

จบแล้วด้วยประการฉะนี้

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้่วัดบวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ พระนคร
นาทพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๓๐/๓๓/๒๕๐๕/ โทร. ๒๓๑๓๓.